

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

БЄЛЯВСЬКА С. Ю.,
здобувач кафедри адміністративного
та фінансового права
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)

УДК 342.9

**ДЕРЖАВНА СУДОВА АДМІНІСТРАЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ У СУДОВЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ**

Досліджено Державну судову адміністрацію України як невід'ємну частину інституційної складової організаційно-правового механізму впровадження інновацій у судове управління, її структуру, адміністративно-правові повноваження; визначено її організаційні заходи як частину організаційної складової зазначеного механізму.

Ключові слова: *Державна судова адміністрація України, судове управління, організаційно-правовий механізм впровадження інновацій, адміністративно-правові повноваження.*

Исследована Государственная судебная администрация Украины как неотъемлемая часть институциональной составляющей организационно-правового механизма внедрения инноваций в судебное управление, ее структура, административно-правовые полномочия; определены ее организационные мероприятия как часть организационной составляющей.

Ключевые слова: *Государственная судебная администрация Украины, судебное управление, организационно-правовой механизм внедрения инноваций, административно-правовые полномочия.*

It is studied a State Judicial Administration of Ukraine as an integral part of the institutional component of the organizational and legal mechanism innovation in judicial administration, its structure, legal and administrative authority; defined its organizational activities, as part of the organizational component.

Key words: *State Judicial Administration of Ukraine, Judicial Department, legal mechanism innovation in judicial management, legal and administrative powers.*

Вступ. Прагнення до постійного покращення результатів в організації державної влади в Україні пов'язано з удосконаленням діяльності її органів, у тому числі й судових, основним завданням яких є здійснення функції правосуддя, яка, поряд із функцією конституційного нагляду та судового контролю, належить до основних функцій органів судової влади. Разом із тим низка вчених, зокрема В. О. Терьохін [1, с. 12 – 14] та І.Л. Петрухін [2, с. 357], окремо пропонують виділяти допоміжні функції (які забезпечують належні умови для реалізації основних функцій) органів судової влади, серед яких: 1) узагальнення судової практики; 2) підбір, виховання і підвищення кваліфікації

кадрів; 3) внутрішній контроль; 4) судове управління. До речі, аналіз положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [3] також доводить чітке розмежування повноважень органів, поділяючи їх на ті, які безпосередньо здійснюють функцію правосуддя, і ті, повноваження яких пов'язані з реалізацією організаційних функцій, у тому числі функцією судового управління.

Удосконалення реалізації функції судового управління в умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні значною мірою пов'язано із впровадженням різноманітних інновацій, передусім інформаційних. Вимоги сьогодення потребують усвідомлення органами судової влади України їх місця в зазначеному процесі, а також активізації наукових розробок щодо вироблення організаційно-правових заходів у напрямі впровадження інновацій у судове управління. Виходячи із зазначеного, вважаємо, що тема статті є актуальною як із наукової, так і з практичної точки зору.

Постановка завдання. Мета статті – обґрунтування місця Державної судової адміністрації (далі – ДСА) України в процесі впровадження інновацій у судове управління, визначення ролі структурних підрозділів ДСА України в зазначеному процесі, їх повноважень та відповідних організаційних заходів впровадження інновацій.

Результати дослідження. Дослідження показали, що деякими аспектами вдосконалення судового управління займалися зарубіжні вчені-правознавці, зокрема В.Ю. Зайченко, І.Л. Петрухін, В.О. Терьохін, та вітчизняні фахівці: І.П. Голосніченко, О.Ю. Дудченко, Р.В. Ігонін, С.Ю. Обрусна, В.І. П'ятковський, А.А. Стрижак та ін. Водночас на сьогодні відсутні спеціальні комплексні напрацювання щодо впровадження інновацій у судове управління, в тому числі й щодо суб'єктів такого впровадження. У зв'язку з цим сформулюємо власну позицію із цього приводу, ґрунтуючись на наукових працях зазначених науковців та чинному законодавстві України.

Передусім вважаємо за необхідне зазначити, що в роботі поділяється підхід щодо розподілу функцій органів судової влади на основні та допоміжні. Водночас акцентуємо увагу на тому, що здійснення повного і незалежного правосуддя має ґрунтуватися на належному забезпеченні умов його здійснення (що постає змістом допоміжних функцій, зокрема функції судового управління). У роботі конструктивно використовується підхід, відповідно до якого судове управління має два аспекти реалізації: 1) управлінський, який передбачає здійснення інформаційного та організаційного забезпечення; 2) правовий, який передбачає здійснення правового забезпечення. Слід зазначити, що реалізувати функцію судового управління Закон [3] уповноважив, передусім, Державну судову адміністрацію України, яка має діяти на підставі відповідного Положення [4] та здійснювати, відповідно, організаційне, інформаційне та правове забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів і діяльності суддів.

На нашу думку, впровадження інновацій у судове управління, реалізація якого пов'язана зі здійсненням функцій організаційного, інформаційного та правового забезпечення, вимагає впровадження відповідних інновацій у процес реалізації кожної із зазначених функцій. Вважаємо, що ефективно впровадження інновацій у судове управління потребує належного механізму. У зв'язку з цим у роботі запропоновано створення організаційно-правового механізму впровадження інновацій (далі – ОПМВІ) у судове управління. Обґрунтовано доцільність розгляду його як системного утворення, складовими якого постають статична та динамічна частини впровадження інновацій. При цьому статична частина включає в себе інституційну та правову складові механізму, а динамічна частина – організаційну складову. З нашої точки зору, інституційну складову ОПМВІ у судове управління представляють суб'єкти, які впроваджують різноманітні інновації. У свою чергу, правова складова механізму передбачає визначення правових засад впровадження інновацій. І, нарешті, організаційна складова ОПМВІ у судове управління – це система організаційних заходів відповідних суб'єктів впровадження різноманітних інновацій.

Водночас проведені дослідження дозволили з'ясувати види інновацій, що можуть впроваджуватися в судове управління. За критерієм «технологічності» виділено дві групи інновацій: перша – технологічні інновації (передусім, інформаційні); друга – нетехнологічні інновації (управлінські та правові). Зважаючи на характер наведених інновацій, запропоновано процес впровадження інновацій у судове управління здійснювати таким чином: а) інформаційні інновації впроваджувати під час реалізації функції інформаційного забезпечення; б) управлінські інновації впроваджувати під час реалізації функції організаційного забезпечення; в) правові інновації впроваджувати під час реалізації функції правового забезпечення.

Аналіз процесу впровадження інновацій у судове управління свідчить про те, що цей процес може здійснюватися відповідними суб'єктами як безпосередньо, так і опосередковано. В останньому випадку йдеться про те, що існують такі суб'єкти, які своїми діями створюють умови для інших суб'єктів для безпосереднього впровадження інновацій у судове управління. Тобто в роботі пропонується всіх суб'єктів впровадження інновацій у судове управління класифікувати щодо належності до двох груп за критерієм «безпосередність впровадження». Виходячи з того, що інституційна складова ОПМВІ у судове управління включає значну кількість суб'єктів впровадження, вважаємо за доцільне передусім акцентувати увагу на дослідженні ДСА України, а саме на з'ясуванні її ролі в процесі впровадження інновацій у судове управління (в тому числі безпосередній чи опосередкованій), існуванні відповідних повноважень та заходів.

Передусім, вважалось за доцільне, застосовуючи історично-правовий метод, визначити етапи створення ДСА України як органу судової влади, який реалізує функцію судового управління. Відповідно, у 2002 році Указом Президента України від 29 серпня 2002 року № 780 [5] було утворено ДСА України як орган виконавчої влади. До речі, зазначений Указ Президента України втратив чинність на підставі іншого Указу Президента України від 23 червня 2009 року № 477 [6]. У подальшому, в 2010 році, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [3] законодавцем було закріплено правовий статус ДСА України та її роль як первинного представника судової гілки влади. Вважалося, що створення ДСА України призвело до таких позитивних наслідків на практиці: 1) задоволення вимог щодо управління, адміністрування та фінансування системи судів загальної юрисдикції; 2) поява в органів судової влади законного представника їхніх інтересів; 3) підвищення рівня судового управління взагалі; 4) вирішення питання про нівелювання позапроцесуального впливу судів вищої інстанції на здійснення правосуддя судами нижчої інстанції; 5) зміцнення незалежності судової гілки влади [7].

Згідно з чинним законодавством ДСА України, здійснюючи організаційне, інформаційне та правове забезпечення діяльності органів судової влади, повинна постійно прагнути до його вдосконалення, яке стає можливим, зокрема, завдяки впровадженню інновацій у судове управління. Відповідно до запропонованого в роботі підходу, ДСА України необхідно впроваджувати інформаційні інновації в інформаційне забезпечення, управлінські інновації – в організаційне забезпечення та правові інновації – у правове забезпечення. Вважаємо за доцільне з'ясувати визначення та зміст поняття «інновації».

На жаль, на сьогодні відсутні чіткі наукові позиції щодо понятійно-категоріального апарату у сфері інноваційної діяльності. На наш погляд, найбільш повним є визначення поняття «інновація» (англ. Innovation – нововведення, буквально означає «інвестиція в новацію») як результату інвестування в розробку отримання нового знання, інноваційної ідеї щодо вдосконалення сфер життя людей (технології; виробу; організаційні форми існування соціуму, такі як освіта, управління, організація праці, обслуговування, наука, інформатизація і т. ін.) і подальший процес впровадження (виробництва) цього із фіксованим отриманням додаткової цінності (прибуток, випередження, лідерство, пріоритет, якісна перевага, креативність, прогрес) [8, с. 367]. Переваги використання цього поняття для нашої роботи полягають у тому, що: по-перше, інновації в судовому управ-

лінні – це впровадження нового знання, інноваційної ідеї в організацію роботи органів судової влади; по-друге, зазначені знання та інноваційні ідеї впроваджуються з метою отримання додаткової цінності, а саме досягнення прогресу в судовому управлінні. На наш погляд, незалежно від того, в якій формі виступають інновації (технології, продукція або послуги, рішення), вони завжди спрямовані на вдосконалення будь-якої сфери, де вони впроваджуються, в тому числі й судового управління.

Як було зазначено нами вище, для вдосконалення судового управління ДСА України мають впроваджуватись інформаційні, управлінські та правові інновації. Наведемо приклади таких інновацій. Так, інформаційні інновації передбачають впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, серед іншого, і в судове управління (зокрема, це нове загальне та спеціальне програмне забезпечення, проведення судових засідань у режимі он-лайн, відеоконференцз'язок та ін). Водночас управлінські та правові інновації відображають новий погляд щодо змін у судовому управлінні організаційного або правового характеру. Наприклад, до управлінських інновацій можна віднести: нові підходи у формуванні організаційної структури органів судової влади, в делегуванні та розподілі повноважень, у веденні кадрового діловодства та ін.; до правових інновацій належать нормативно-правові акти, що визначають ефективні правові засади впровадження інновацій у судове управління, що, зокрема, адаптовані до міжнародних правових стандартів у зазначеній сфері.

З метою виявлення факту безпосереднього впровадження інновацій ДСА України вважаємо за доцільне визначити організаційну структуру зазначеного суб'єкта та роль кожного структурного елемента у процесі безпосереднього впровадження інновацій всередині ДСА України як системного утворення. З'ясовано, що організаційна структура характеризується існуванням двох рівнів: 1) центральний (Центральний апарат ДСА України); 2) місцевий (27 територіальних управлінь ДСА України). Вважаємо за доцільне здійснити умовний поділ структурних підрозділів центрального рівня на дві групи: основну та допоміжну. До основної групи можна віднести: по-перше, управління: 1) організаційного забезпечення діяльності ДСА України; 2) з питань організації діяльності судів; 3) з питань судового діловодства; 4) з правового забезпечення; по-друге, відділ організаційного забезпечення діяльності органів суддівського самоврядування; по-третє, сектор міжнародного співробітництва та взаємодії із засобами масової інформації.

Проведені нами дослідження дають підстави зробити висновок, що зазначені структурні підрозділи ЦА ДСА України, які входять до основної групи, безпосередньо впроваджують управлінські, інформаційні та правові інновації задля підвищення ефективності їх діяльності, що сприяє, наприклад: 1) своєчасній обробці кореспонденції, яка надходить і надсилається органами судової влади; 2) прискоренню реєстрації, обліку, збереженню і передачі у відповідні структурні підрозділи ДСА України документів поточного діловодства; 3) удосконаленому веденню судових архівів та координації ведення судової статистики через автоматизовану систему документообігу; 4) оперативному обміну інформацією та забезпеченню взаємодії між органами судової влади та іншими органами державної влади.

Окрім вищезазначених підрозділів Центрального апарату (далі – ЦА) ДСА України, існують інші структурні одиниці, які, порівняно з першою основною групою підрозділів, меншою мірою здійснюють безпосереднє впровадження інновацій у свою діяльність. На нашу думку, ці органи можна віднести до другої допоміжної групи (допоміжні підрозділи) та включити до неї всі інші підрозділи ЦА ДСА України.

Як зазначалося нами вище, ДСА України підпорядковані 27 територіальних управлінь, які згідно з ч. 1 ст. 148 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [3] постають її територіальними органами та здійснюють свою діяльність з метою надання допомоги ДСА України щодо забезпечення діяльності судів на місцевому рівні шляхом надання послуг, консультацій та здійснення контролю на основі відповідного Положення про них [9].

Аналіз організаційної структури та напрямів діяльності ЦА ДСА України, проведений нами в роботі, дозволяє обґрунтовано стверджувати, що передусім структурні підрозділи основної групи реалізують функцію судового управління, невід'ємними складовими якої постають інформаційне, організаційне та правове забезпечення. Водночас вдосконалення судового управління об'єктивно вимагає безпосереднього впровадження інновацій у діяльність самих структурних підрозділів.

Вважаємо за необхідне також проаналізувати існування процесу опосередкованого впровадження інновацій у судове управління з боку структурних підрозділів ЦА ДСА України. Пропонуємо перший крок зробити у напрямку аналізу першої складової функції судового управління – функції організаційного забезпечення. Отже, функція Центрального апарату ДСА України щодо організаційного забезпечення діяльності судів полягає в забезпеченні належних умов для діяльності судів загальної юрисдикції. Це, по-перше, вивчення практики організації діяльності судів та розробка пропозицій щодо її вдосконалення, що означає створення умов для впровадження управлінських інновацій у судах, тобто опосередковане впровадження управлінських інновацій з боку ЦА ДСА України. По-друге, організація роботи з ведення судової статистики, діловодства та архіву, а також контролю стану діловодства. Безумовно, ефективне ведення судової статистики, діловодства та архіву в судах можливе, серед іншого, за умови так званого опосередкованого впровадження з боку ЦА ДСА України управлінських та інформаційних інновацій, які забезпечують належний рівень судового управління. По-третє, забезпечення необхідних умов для підвищення кваліфікації працівників апаратів судів, тобто судових адміністраторів, яке можливе також шляхом опосередкованого впровадження з боку ЦА ДСА України управлінських інновацій у діяльність судів. По-четверте, організація впровадження в роботу територіального управління ДСА України та судів комп'ютерних технологій, що означає опосередковане впровадження управлінських та інформаційних інновацій у діяльність судів.

Нагадаємо, що наступною складовою функцією судового управління є функція центрального апарату ДСА України щодо інформаційного забезпечення діяльності органів судової влади, яка передбачає: 1) застосування засобів і методів опрацювання інформації, 2) діяльність фахівців щодо ефективного використання даних, відомостей, знань в організації судового управління. Водночас слід зазначити, що в інформаційному забезпеченні органів судової влади існують проблемні моменти: по-перше, відсутність формування єдиної системи класифікації і кодування та уніфікованої системи документообігу; по-друге, недостатня забезпеченість обчислювальною технікою, існування значної кількості застарілих комп'ютерів. Дослідження показали, що ефективне інформаційне забезпечення, що розробляється відповідними структурними підрозділами ЦА ДСА України, створює умови для впровадження інформаційних інновацій у судове управління безпосередньо в судах. Таким чином, є усі підстави вважати ЦА ДСА України суб'єктом опосередкованого впровадження інновацій у судове управління в судах.

Наступний етап дослідження потребує визначення повноважень структурних підрозділів ЦА ДСА України та ТУ ДСА України як суб'єктів судового управління та суб'єктів безпосереднього та опосередкованого впровадження інновацій. По-перше, це забезпечення (організаційне, інформаційне та правове) належних умов діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування, яке здійснює ДСА України. По-друге, ДСА України вивчає практику організації діяльності судів, розробляє і вносить у встановленому порядку пропозиції щодо її вдосконалення. По-третє, ДСА України забезпечує необхідні умови для підвищення кваліфікації працівників апарату судів, створюючи відповідну систему. По-четверте, ЦА ДСА України організує роботу з ведення судової статистики, діловодства та архіву, контролює стан діловодства в судах загальної юрисдикції. По-п'яте, ЦА ДСА України уповноважена взаємодіяти з громад-

ськістю, а також відповідними органами та установами, в тому числі інших держав, що потребує, зокрема, оснащення комп'ютерним обладнанням та безперебійної роботи мережі Інтернет.

Вважаємо за необхідне відзначити, що повноваження ДСА України дозволяють цьому органу здійснювати певні організаційні заходи, які спрямовані на впровадження інновацій у судове управління. До таких заходів можна віднести конференції, семінари, зустрічі, круглі столи, прес-конференції, наради, які присвячені організаційному, інформаційному та правовому забезпеченню судів і спрямовані на вдосконалення судового управління шляхом впровадження інновацій. На нашу думку, прикладом такого організаційного заходу може слугувати прес-конференція, присвячена впровадженню в Україні інноваційного проекту «Електронний суд», ініціатором якої була ДСА України. Метою зазначеного інноваційного проекту є формування електронних судових справ та доступ учасників судового процесу до них через веб-інтерфейс. Реалізація цього проекту можлива за рахунок впровадження інновацій в інформаційно-комунікаційні технології, за допомогою яких будуть створені персональні поштові скриньки учасників судового процесу через спеціально зареєстрований веб-портал, а також віртуальні кабінети користувачів. Безумовно, це сприятиме підвищенню рівня судового управління в цілому.

Слід відзначити, що учасники Проекту USAID «Справедливе правосуддя» спільно з ДСА України провели також круглий стіл як один із організаційних заходів, на якому обговорювали шляхи покращення стану судової статистики в Україні, що також є можливим за допомогою впровадження інновацій у судове управління. Також були проведені навчальні семінари, присвячені збору, обробці та аналізу статистичної інформації за допомогою нових технологій, метою яких було здобуття нових знань та покращення навичок працівників апарату судів щодо збору та аналізу інформації про якість функціонування судів. До вказаного слід додати, що найближчим часом у напрямі проведення заходів щодо організаційного забезпечення судів ДСА України планує провести навчальний семінар для голів та керівників апарату адміністративних судів, під час якого, зокрема, будуть розглянуті й питання впровадження інновацій у судове управління. Водночас підкреслимо, що перелік організаційних заходів, які проводить ДСА України, не є вичерпним та постійно оновлюється.

Таким чином, можна зробити висновок, що ДСА України є суб'єктом опосередкованого та безпосереднього впровадження інновацій у судове управління, діяльність якого спрямована на досягнення нормативно визначеної мети – сприяння ефективному здійсненню правосуддя в судах України завдяки формуванню організаційного, інформаційного та правового забезпечення діяльності органів судової влади в межах повноважень, установлених законом. Водночас ДСА України здійснює достатньо ефективні організаційні заходи, результати яких свідчать про динамічний розвиток процесу впровадження інновацій у судове управління. Разом із тим виникає нагальна потреба в дослідженні ролі місцевих загальних судів у впровадженні інновацій у судове управління. Саме це вважаємо за важливе здійснити в наступній науковій публікації.

Список використаних джерел:

1. Терехин В.А. Судебная власть в государственно-правовом механизме обеспечения прав и свобод граждан (вопросы теории и практики) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / В. А. Терехин. – Саратов, 2001. – 24 с.
2. Петрухин И.Л. Судебная власть : учебное пособие / И.Л. Петрухин. – М. : ООО «ТК Велби», 2003. – 720 с.
3. Про судоустрій України і статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 41–42, № 43, № 44–45. – Ст. 529.

4. Положення про Державну судову адміністрацію України : Рішення Ради суддів України від 22 жовтня 2010 р. № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/dsa/>.

5. Про Державну судову адміністрацію України : Указ Президента України від 29 серпня 2002 р. № 780 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/780/2002>.

6. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких указів Президента України : Указ Президента України від 23 червня 2009 р. № 477 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/477/2009>.

7. Створення Державної судової адміністрації України та її територіальних управлінь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/tu12/20/10/10/>.

8. Экономика и право : энциклопедический словарь Габлера ; [пер. с нем. / под ред. А.П. Горкина, Н.Л. Тумановой, Н.Н. Шаповаловой и др.] – М. : Большая Российская Энциклопедия, 1998. – 432 с.

9. Положення про територіальні управління Державної судової адміністрації України : Наказ Державної судової адміністрації України від 5 березня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/tu16/norm/pol2/polojennia/>.

БЛІНОВА Г. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри цивільно-правових
дисциплін

(ВНПЗ «Дніпропетровський
гуманітарний університет»)

УДК 349.2

ДЖЕРЕЛА НЕБЕЗПЕКИ ДЛЯ РЕЖИМУ СЛУЖБОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

У статті характеризується правове регулювання інформаційної безпеки правоохоронних органів та джерела небезпеки для режиму службової інформації в їх сучасній практичній діяльності.

Ключові слова: інформація з обмеженим доступом, службова таємниця, правоохоронні органи, режим, інформаційна безпека.

В статье характеризуется правовое регулирование информационной безопасности правоохранительных органов и источники опасности для режима служебной информации в их современной практической деятельности.

Ключевые слова: информация с ограниченным доступом, служебная тайна, правоохранительные органы, режим, информационная безопасность.

Characterized by legal regulation of information security law enforcement agencies and sources of danger to the regime of official information in their modern practice.

Key words: restricted access information, official secret, law enforcement, treatment, information security.

